บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างความฉลาดทางสุขภาวะของนักเรียนระดับประถมศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการในลักษณะของการวิจัยและพัฒนา 4 ขั้นตอน คือ 1) การสำรวจข้อมูลพื้นฐาน 2) การออกแบบพัฒนาร่างหลักสูตร 3) การทดลองใช้หลักสูตร และ 4) การประเมินและปรับปรุงหลักสูตร ซึ่งภาพรวมของการดำเนินงาน ดังภาพประกอบ 13

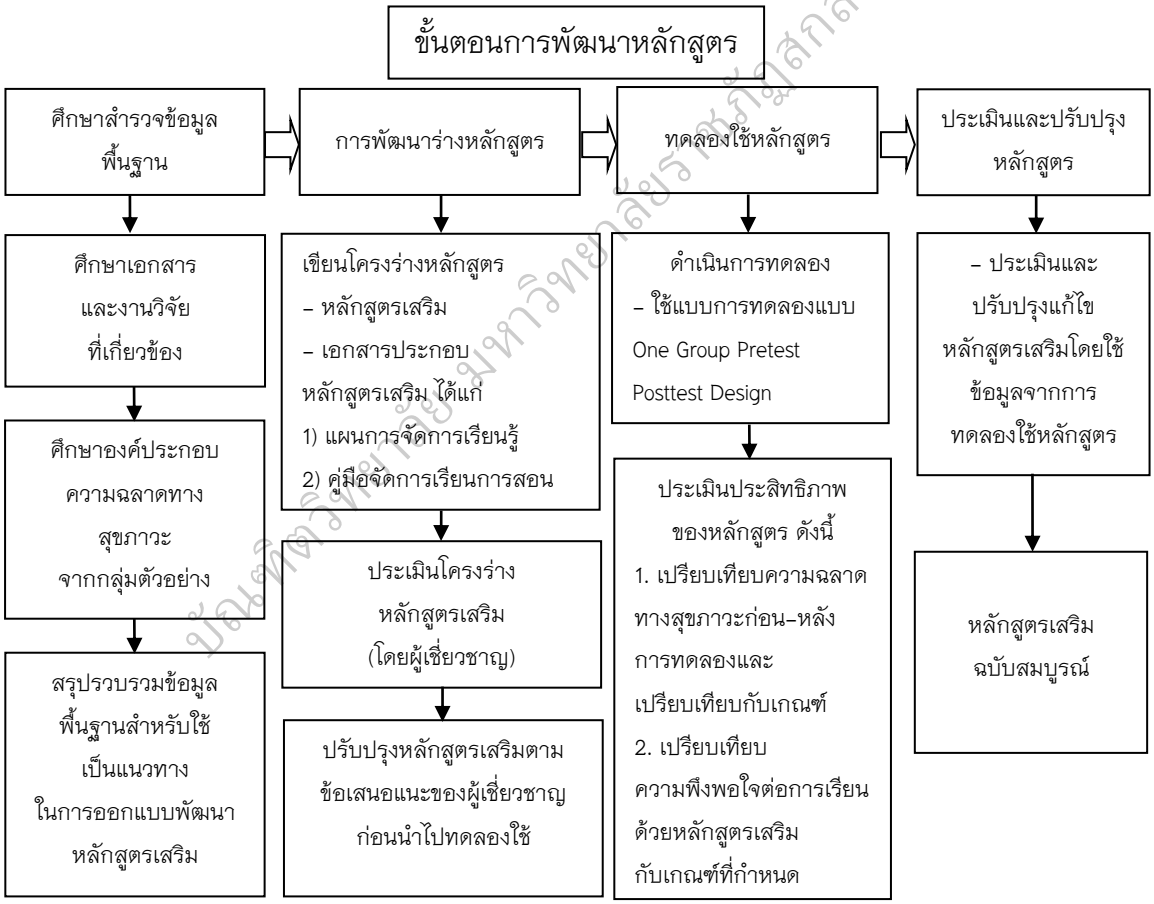

ภาพประกอบ 13 ขั้นตอนของการดำเนินการพัฒนาหลักสูตร

รายละเอียดของการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างความฉลาดทางสุขภาวะตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมและการเรียนรู้โดยการกำกับตนเอง สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา ตามลักษณะของการวิจัยและพัฒนาทั้ง 4 ขั้นตอน มีดังนี้

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสำรวจข้อมูลพื้นฐาน

ในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยแบ่งการดำเนินงานเป็น 2 ขั้นตอนย่อย คือ

ตอนที่ 1 ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้ดำเนินการ ดังนี้

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎีหลักสูตรเสริม และสรุปประเด็นสาระสำคัญเกี่ยวกับความหมายและองค์ประกอบได้ ดังนี้

1.1 หลักสูตรเสริม หมายถึง มวลประสบการณ์การเรียนรู้ที่สถานศึกษาจัดขึ้นเพื่อเสริมสร้างหลักสูตรเดิมที่มีอยู่ในปัจจุบัน โดยวัตถุประสงค์ของหลักสูตรเสริมจะกำหนดขึ้นตามคุณลักษณะที่ต้องการให้เกิดกับผู้เรียน อาจมีสาระเป็นเนื้อหาในรายวิชาโครงการ หรือกิจกรรมต่างๆ เพิ่มเติม หรือคาบเกี่ยวกับหลักสูตรเดิมที่มีอยู่แต่จะมีความลึกและความหลากหลายมากกว่า รวมถึงมีการขยายกลยุทธ์หรือวิธีการสอนให้แตกต่างไปจากเดิม เพื่อให้ผู้เรียนมีสุขภาวะและบุคลิกภาพทั้งด้านร่างกายและจิตใจที่ดี ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ชุมชน สังคม และประเทศชาติ มีมนุษย์สัมพันธ์ในการทำงานร่วมกับผู้อื่นตามระบอบประชาธิปไตย และมีคุณลักษณะของความเป็นพลเมืองดี

1.2 องค์ประกอบของหลักสูตรเสริมสร้างความฉลาดทางสุขภาวะสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา แบ่งเป็น 6 องค์ประกอบ ดังนี้

1.2.1 หลักการของหลักสูตรเสริม เป็นการนำข้อมูลพื้นฐานมาพิจารณากำหนดเป็นแนวคิดหลักสำคัญของหลักสูตร เพื่อเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ต่อไป

1.2.2 จุดมุ่งหมายของหลักสูตรเสริม เป็นการกำหนดสิ่งที่มุ่งหวังให้เกิดขึ้น หลังจากที่ได้ดำเนินการจัดกิจกรรมตามหลักสูตรเสร็จเรียบร้อยแล้ว

1.2.3 โครงสร้างของหลักสูตรเสริม เป็นรายละเอียดที่แสดงให้ทราบถึงจำนวนหน่วยการเรียนรู้ เนื้อหาและระยะเวลาที่จะทำกิจกรรมการเรียนรู้

1.2.4 แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญที่ยึดตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม และการเรียนรู้โดยการกำกับตนเอง

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

1.2.5 สื่อการเรียนรู้ เป็นการกำหนดสื่อที่หลากหลายและสอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์การเรียนรู้ผ่านแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม และการเรียนรู้โดยการกำกับตนเอง

1.2.6 การวัดและประเมินผล เป็นการกำหนดวิธีการวัดและประเมินผลที่สอดคล้องกับจุดมุ่งหมาย สาระและกิจกรรมการเรียนรู้ โดยใช้เครื่องมือการประเมินหลากหลาย และช่วงเวลาในการประเมินหลากหลาย

2. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎีความฉลาดทางสุขภาวะ แล้วสรุปประเด็นสาระสำคัญเกี่ยวกับความหมาย องค์ประกอบ และระดับพัฒนาการของความฉลาดทางสุขภาวะได้ ดังนี้

2.1 ความฉลาดทางสุขภาวะ หมายถึง ความสามารถและทักษะในการเข้าถึงข้อมูลเรื่องสุขภาพส่วนบุคคล ครอบครัวและชุมชนเพื่อสุขภาพที่ดีวัดจากคุณลักษณะ หรือองค์ประกอบ 6 ด้าน คือ ด้านความรู้ ความเข้าใจ การเข้าถึงข้อมูล ทักษะการสื่อสาร ทักษะการตัดสินใจ ทักษะการจัดการตนเอง และการรู้เท่าทันสื่อ

2.2 องค์ประกอบของความฉลาดทางสุขภาวะ ประกอบด้วย 6 ด้าน ได้แก่

2.2.1 ทักษะความรู้ ความเข้าใจ (Cognitive skill) หมายถึง การนำความรู้ความเข้าใจในสิ่งที่ผู้เรียนจะได้เรียนรู้เกี่ยวกับหลักและวิธีการเลือกบริโภคอาหาร ผลิตภัณฑ์และบริการสุขภาพการสร้างเสริมสมรรถภาพเพื่อสุขภาพและการป้องกันโรคทั้งโรคติดต่อและโรคไม่ติดต่อ ไปประยุกต์ใช้โดยคิดใคร่ครวญตรวจสอบด้วยหลักเหตุผลความน่าเชื่อถือความชอบธรรมตามสิทธิและหน้าที่ตามกฎระเบียบและวัฒนธรรมอันดีงามของสังคมเพื่อแก้ปัญหาลดความเสี่ยงและเพิ่มคุณภาพชีวิต

2.2.2 ทักษะการเข้าถึงข้อมูลสุขภาพ (Access skill) หมายถึง การใช้ความสามารถในการฟังการดูการพูดการอ่านการเขียนการสืบค้นและการคำนวณที่มีกระบวนการใคร่ครวญตรวจสอบเชื่อมโยงด้วยหลักเหตุผลความน่าเชื่อถือความถูกต้องตามกฎระเบียบและวัฒนธรรมอันดีงามของสังคมเพื่อให้ได้ข้อมูลและสารสนเทศที่ต้องการเกี่ยวกับสุขภาพ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

2.2.3 ทักษะการสื่อสารข้อมูลสุขภาพ (Communication skill) หมายถึง การนำเสนอเผยแพร่ชักชวนต่อรองและรณรงค์การปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับการสร้างเสริมสุขภาวะด้วยการคิดใคร่ครวญตรวจสอบตามหลักเหตุผลความน่าเชื่อถือ ความชอบธรรมตามสิทธิหน้าที่ กฎระเบียบและวัฒนธรรมอันดีงามของสังคมเพื่อกระตุ้นชักนำความคิดและวิธีปฏิบัติของครอบครัว ชุมชน สังคม

2.2.4 ทักษะการตัดสินใจ (Decision skill) หมายถึง กระบวนการคิดวิเคราะห์ ในการเลือกอย่างมีเหตุผลจากทางเลือกที่มีอยู่

2.2.5 ทักษะการจัดการตนเอง (Self–management skill) หมายถึง วิธีการ ทักษะและกลยุทธ์ระดับบุคคลที่ส่งผลต่อความสำเร็จโดยตรง เช่น วัตถุประสงค์ การตั้งเป้าหมาย การตัดสินใจ การมุ่งเน้น การวางแผน กำหนดการ การประเมินตนเอง การพัฒนาตนเองและอื่นๆ ที่นำไปสู่กระบวนการปฏิบัติ

2.2.6 ทักษะการรู้เท่าทันสื่อ (Media literacy skill) หมายถึง ความรู้ ความเข้าใจและความสามารถของบุคคลในการใช้ทักษะในการคิดทำความเข้าใจวิเคราะห์วิพากษ์เนื้อหาสาระหรือสิ่งที่สื่อนำเสนอและสามารถตีความเนื้อหานัยที่แฝงอยู่ในสื่อ และสามารถประเมินตัดสินคุณค่าในสิ่งที่สื่อนำเสนอได้

2.3 ระดับการพัฒนาความฉลาดทางสุขภาวะ จำแนกออกเป็น 3 ระดับ ดังนี้

2.3.1 ระดับปฏิบัติพื้นฐาน (Functional Health Literacy: F) เป็นระดับการใช้ทักษะพื้นฐานในการฟังพูดอ่านเขียนและคิดคำนวณที่จำเป็นต่อการเข้าถึงเข้าใจประเมิน และประยุกต์ข้อมูลและสารสนเทศทางสุขภาวะเพื่อแก้ปัญหาลดความเสี่ยงและเพิ่มคุณภาพชีวิตให้กับตนเองพร้อมทั้งสามารถสื่อสารข้อมูลและสารสนเทศเกี่ยวกับสุขภาวะของตนเองได้

2.3.2 ระดับปฏิสัมพันธ์ (Interactive Health Literacy: I) เป็นระดับการใช้ทักษะพื้นฐานของการรู้หนังสือและทักษะทางสังคมในกระบวนการเข้าถึงเข้าใจประเมินประยุกต์และสื่อสารข้อมูลและสารสนเทศทางสุขภาวะเพื่อมีส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพแก้ปัญหาลดความเสี่ยงและเพิ่มคุณภาพชีวิตของตนเองครอบครัวชุมชนและสังคม

ปัญญาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

2.3.3 ระดับวิจารณญาณ (Critical Health Literacy: C) เป็นระดับการใช้ทักษะพื้นฐานของการรู้หนังสือทักษะทางสังคมและความสามารถในการคิดวิเคราะห์ใช้ข้อมูลและสารสนเทศและการสื่อสารทางสุขภาวะอย่างมีวิจารณญาณตามสิทธิและหน้าที่ ซึ่งรัฐและกฎหมายกำหนดเพื่อเอาชนะอุปสรรคเชิงโครงสร้างของวัฒนธรรมและสังคมที่มีอิทธิพลต่อความฉลาดทางสุขภาวะของตนเองครอบครัวชุมชนและสังคม

3. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม แล้วสรุปประเด็นสาระสำคัญเกี่ยวกับความหมาย และระดับพฤติกรรมการมีส่วนร่วมได้ ดังนี้

3.1 การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม หมายถึง การจัดกิจกรรมที่จะทำให้นักเรียนได้ค้นพบตนเอง เข้าใจความต้องการและทราบถึงระดับความสามารถของตนเอง ได้รับประสบการณ์ที่สัมพันธ์กับชีวิตจริง ได้รับการฝึกฝนทักษะ การแสวงหาความรู้ในรูปแบบต่างๆ ได้ฝึกฝนการเรียนรู้ ทักษะการบริหารการจัดการ การเป็นผู้นำผู้ตาม ฝึกทักษะการบันทึกความรู้ ทักษะการคิด ทักษะการจัดการกับความรู้ ทักษะการแสดงออก ทักษะการสร้างความรู้ใหม่ และทักษะการทำงานอื่น สิ่งเหล่านี้จะช่วยให้นักเรียนได้รับการพัฒนาไปสู่การเป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุข

3.2 พฤติกรรมการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วม เน้นให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทั้ง 3 ด้าน คือ พุทธิพิสัย (Cognitive) จิตพิสัย (Attitude) และทักษะพิสัย (Skill) ดังนี้

3.2.1 การจัดการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วมที่เน้นพัฒนาด้านพุทธิพิสัย (Cognitive) เป็นการเรียนเพื่อทบทวนการพัฒนา ต่อยอดความรู้เดิม หรือการให้องค์ความรู้ใหม่ๆ ที่นักเรียนสามารถนำไปใช้ความรู้ใหม่นี้ไปผนวกกับความรู้เดิม หรือประสบการณ์เดิม เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาการเรียนหรือแก้ไขปัญหาในด้านการเรียน นักเรียนจะผ่านขั้นตอนของการเรียนรู้ คือ รู้ เข้าใจ และสามารถนำไปใช้ในการกำกับตนเองได้ การจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม จะต้องคำนึงถึงองค์ประกอบ 4 องค์ประกอบ ดังนี้ ประสบการณ์ ความคิดรวบยอด การสะท้อน หรืออภิปราย การทดลองหรือการประยุกต์แนวคิด

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

3.2.2 การจัดการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วมที่เน้นพัฒนาด้านจิตพิสัย (Attitude) เป็นการเรียนเพื่อปรับเปลี่ยนหรือเสริมสร้างให้นักเรียนมีความรัก ความคิด ความเชื่อต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง การเรียนเพื่อเสริมสร้างเจตคติที่ดีของนักเรียนให้มีต่อการเรียน งานที่ปฏิบัติเป็นสิ่งจำเป็นเพราะถ้านักเรียนที่มีเจตคติที่ดีต่อการเรียนแล้ว แนวโน้มที่จะเกิดพฤติกรรมที่ดีย่อมเกิดขึ้นได้ไม่ยาก เนื่องจากเจตคติ ประกอบด้วย ความคิด ความเชื่อ และความรู้สึก ดังนั้นผู้สอนจึงต้องจัดกิจกรรมที่เสริมสร้างและปรับเปลี่ยนส่วนประกอบทั้ง 2 กล่าวคือ ในการจัดกิจกรรมขององค์ประกอบประสบการณ์เป็นขั้นการสร้างความรู้สึก และการสะท้อน หรืออภิปราย เป็นขั้นตอนการจัดระบบความคิด ความเชื่อ เกิดความคิดรวบยอดที่ปรับเปลี่ยนไป และนำไปทดลองใช้ในองค์ประกอบสุดท้าย

3.2.3 การจัดการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วมที่เน้นพัฒนาด้านทักษะพิสัย (Skill) เป็นการเรียนเพื่อให้นักเรียนได้รับการพัฒนาทั้งด้านความรู้ เจตคติ และทักษะ ผสมผสานกันไปและบางครั้งอาจจะเน้นด้านใดด้านหนึ่งมากกว่าอีก 2 ด้าน ตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร หรือวัตถุประสงค์ของวิชานั้นๆ ส่วนใหญ่หลักสูตรในการจัดการเรียนการสอนมักจะเกิดทักษะ ซึ่งเป็นการสอนที่ผู้สอนต้องทำให้นักเรียนเข้าใจอย่างชัดเจนในตัวทักษะ โดยทำเป็นขั้นตอนที่ปฏิบัติได้ง่าย และนักเรียนได้มีโอกาสลงมือปฏิบัติในสถานการณ์ใกล้ตัว ทักษะเป็นความสามารถที่คนเราไม่เคยมีมาก่อน แต่ได้เรียนรู้จากการกระทำจนกระทั่งชำนาญ

4. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้โดยการกำกับตนเอง แล้วสรุปประเด็นสาระสำคัญเกี่ยวกับความหมาย ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้โดยการกำกับตนเองได้ ดังนี้

4.1 การกำกับตนเอง หมายถึง กระบวนการที่บุคคลประพฤติปฏิบัติด้วยความรู้ ความเข้าใจ และอารมณ์ความรู้สึกพึงพอใจในสิ่งที่ตนมุ่งหวังไว้เพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายที่ตนเองกำหนดอย่างมีระบบและขั้นตอนที่ชัดเจน ซึ่งจะนำไปสู่การเสริมแรงในตนเอง

4.2 ปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนรู้โดยการกำกับตนเอง มีด้วยกัน 3 ด้าน คือ

4.2.1 ด้านส่วนบุคคล การรับรู้ความสามารถของตนเอง (Self–efficacy) เป็นปัจจัยด้านส่วนบุคคลที่สำคัญที่สุด ซึ่งขึ้นอยู่กับอิทธิพลส่วนบุคคลอื่นๆ ได้แก่ ความรู้ของนักเรียน กระบวนการรู้คิดของตนเอง เป้าหมาย และสภาวะทางอารมณ์

4.2.2 ด้านพฤติกรรม อิทธิพลด้านพฤติกรรม ประกอบด้วย กระบวนการย่อยของการกำกับตนเอง ได้แก่ การสังเกตตนเอง การตัดสินตนเอง และการแสดงปฏิกิริยาต่อตนเอง ทั้ง 3 กระบวนการย่อยนี้ได้รับอิทธิพลส่วนบุคคล และกระบวนการด้านสิ่งแวดล้อม

4.2.3 ด้านสิ่งแวดล้อมอิทธิพลด้านสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย ผลของตัวแบบ (Modeling) การพูดจาชักชวน (Verbal Persuasion) และโครงสร้างสิ่งแวดล้อมในการเรียนรู้ (Structure of the Learning) อิทธิพลด้านสิ่งแวดล้อมจะมีปฏิสัมพันธ์ต่อบุคคล และอิทธิพลด้านพฤติกรรม เมื่อไหร่ที่ผู้เรียนมีการเรียนรู้ด้วยตนเองอิทธิพลด้านส่วนบุคคล จะถูกเชื่อมโยงกับกลยุทธ์กำกับพฤติกรรม และสิ่งแวดล้อมในการเรียนรู้ ผู้เรียนที่เรียนรู้ด้วยตนเองจะเข้าใจผลกระทบของสิ่งแวดล้อมที่ได้รับ และรู้ว่าจะปรับปรุงสิ่งแวดล้อม โดยใช้กลยุทธ์ต่างๆ อย่างไร เช่น จัดสถานที่ในการเรียนการค้นหาข้อมูลจากห้องสมุด เป็นต้น

ตอนที่ 2 ศึกษาองค์ประกอบเชิงประจักษ์ของความฉลาดทางสุขภาวะของนักเรียนระดับประถมศึกษา

ในการศึกษาองค์ประกอบเชิงประจักษ์ของความฉลาดทางสุขภาวะของนักเรียนระดับประถมศึกษา เพื่อยืนยันองค์ประกอบและนำมาใช้เป็นเกณฑ์เพื่อการคัดเลือกนักเรียนกลุ่มทดลอง ผู้วิจัยได้ดำเนินการ ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในขั้นศึกษาองค์ประกอบ

1.1 ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาพฤติกรรมเกี่ยวกับความฉลาดทางสุขภาวะ ได้แก่ นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามุกดาหาร ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2557 จำนวน 17,440 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาพฤติกรรมความฉลาดทางสุขภาวะ ได้แก่ นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามุกดาหาร จำนวน 380 คน ซึ่งเป็นจำนวนตามตารางกำหนดกลุ่มตัวอย่างของ เครซี่ และมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970) และผู้วิจัยได้ดำเนินการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง ด้วยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi Stage Random Sampling) ดังนี้

ปัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

1.2.1 แบ่งขนาดของกลุ่มประชากรที่ศึกษาออกเป็นกลุ่ม โดยใช้กลุ่มเครือข่ายโรงเรียนได้ทั้งหมด 8 กลุ่มเครือข่ายที่มีบริบททางการศึกษาใกล้เคียงกัน (โดยใช้เกณฑ์การแบ่งตามสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามุกดาหาร)

1.2.2 เลือกกลุ่มตัวอย่างโดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบสุ่มอย่างง่าย (Simple Random sampling) จากเครือข่ายโรงเรียนได้ 1 เครือข่าย คือ เครือข่ายเมืองปัจจิม ซึ่งมีโรงเรียน จำนวน 21 โรง นักเรียนจำนวน 1,140 คน

1.2.3 เลือกกลุ่มตัวอย่างจากโรงเรียนในเครือข่ายการศึกษาเมืองปัจจิม โรงเรียนละ 15–20 คน โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบสุ่มอย่างง่าย (Simple Random sampling) ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 380 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาสำรวจข้อมูลเชิงประจักษ์

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาสำรวจข้อมูลเชิงประจักษ์ทางด้านความฉลาดทางสุขภาวะ ได้แก่ แบบวัดความฉลาดทางสุขภาวะโดยปรับปรุงจากแบบวัดความฉลาดทางสุขภาวะ Nutbeam D. (2008 อ้างถึงใน กองสุขศึกษา, 2556) ซึ่งผู้วิจัยได้ปรับข้อความใหม่ แบ่งเป็น 6 ด้าน คือ 1) ด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสุขภาพและการป้องกันโรค 2) ด้านการเข้าถึงข้อมูลและบริการสุขภาพ 3) ด้านทักษะการสื่อสารเพื่อเสริมสร้างสุขภาพและลดความเสี่ยงต่อสุขภาพ 4) ด้านทักษะการตัดสินใจเพื่อสุขภาพ 5) ด้านทักษะการจัดการตนเอง และ 6) ด้านการรู้เท่าทันสื่อ

3. การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล มีขั้นตอน ดังนี้

3.1 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้องกับความฉลาดทางสุขภาวะ การวัดและประเมินความฉลาดทางสุขภาวะ

3.2 กำหนดนิยามปฏิบัติการของความฉลาดทางสุขภาวะ

3.3 สร้างแบบวัดความฉลาดทางสุขภาวะ ที่มีลักษณะเป็นแบบสอบถามให้กลุ่มตัวอย่างประเมินตนเอง โดยมีกรอบในการสร้าง ดังนี้

3.3.1 กรอบเนื้อหาของแบบวัดความฉลาดทางสุขภาวะ มีกรอบเนื้อหาเป็นการประเมินความรู้ความเข้าใจ การวัดความคิดเห็นในเชิงพฤติกรรมและเชิงสถานการณ์ สร้างขึ้นตามแนวคิดของ Nutbeam (2008) มี 6 ด้าน คือ 1) ด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสุขภาพและการป้องกันโรค 2) ด้านการเข้าถึงข้อมูลและบริการสุขภาพ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

3) ด้านทักษะการสื่อสารเพื่อเสริมสร้างสุขภาพและลดความเสี่ยงต่อสุขภาพ 4) ด้านทักษะการตัดสินใจเพื่อสุขภาพ 5) ด้านทักษะการจัดการตนเอง และ 6) ด้านการรู้เท่าทันสื่อ แบบวัดความฉลาดทางสุขภาวะสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป จำนวน 16 ข้อ ส่วนที่ 2 ความฉลาดทางสุขภาวะ จำนวน 43 ข้อ แบ่งเป็น 6 ด้าน ตามองค์ประกอบของความฉลาดทางสุขภาพ คือ 1) ด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสุขภาพและการป้องกันโรค จำนวน 17 ข้อ 2) ด้านการเข้าถึงข้อมูลและบริการสุขภาพ จำนวน 5 ข้อ 3) ด้านทักษะการสื่อสารเพื่อเสริมสร้างสุขภาพและลดความเสี่ยงต่อสุขภาพ จำนวน 6 ข้อ 4) ด้านทักษะการตัดสินใจเพื่อสุขภาพ จำนวน 5 ข้อ 5) ด้านทักษะการจัดการตนเอง จำนวน 5 ข้อ และ 6) ด้านการรู้เท่าทันสื่อ จำนวน 5 ข้อ

3.3.2 รูปแบบและเกณฑ์การให้คะแนนของแบบวัดความฉลาดทางสุขภาวะ มี 2 รูปแบบ คือ 1) แบบวัดองค์ประกอบในด้านความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับสุขภาพและการป้องกันโรค โดยมีเกณฑ์การให้คะแนน 0 กับ 1 คะแนน 2) แบบสอบถาม มี 2 ลักษณะ คือ 2.1) แบบมาตรประมาณค่า 5 ระดับ ใช้วัดความคิดเห็นเชิงพฤติกรรมในองค์ประกอบด้านการเข้าถึงข้อมูลและบริการสุขภาพ ด้านทักษะการสื่อสารเพื่อเสริมสร้างสุขภาพและลดความเสี่ยงต่อสุขภาพ ด้านทักษะการจัดการตนเอง และด้านการรู้เท่าทันสื่อ และ 2.2) แบบรูบริค (Rubric scoring) โดยให้คะแนนเป็น 0, 1, 2, และ 3 คะแนน ซึ่งกำหนดจากพฤติกรรมหรือความรู้สึกที่แสดงออกในแต่ละระดับของความฉลาดทางสุขภาวะของบุคคลต่อสถานการณ์ที่ต้องตัดสินใจ โดยยึดเกณฑ์การให้คะแนน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) ด้านความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับสุขภาพ จำนวน 17 ข้อ ลักษณะคำถามเป็นการถาม ความรู้ความเข้าใจ ตามกรอบขององค์ความรู้ที่จำเป็นเกี่ยวกับสุขภาวะ แต่ละคำถามมีตัวเลือก 4 ตัวเลือก มีคำตอบที่ถูกต้องเพียงคำตอบเดียว ตอบถูกได้ 1 คะแนน ตอบผิดได้ 0 คะแนน

2) ด้านการเข้าถึงข้อมูลและบริการสุขภาพ จำนวน 5 ข้อ ลักษณะคำถามเป็นการประเมินตนเองถึงความสามารถในการเข้าถึงข้อมูลและบริการสุขภาพ มี 5 ตัวเลือก ในลักษณะของมาตรประมาณค่า 5 ระดับ คะแนนตั้งแต่ 0–4 คะแนน ดังนี้

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

0 คะแนน หมายถึง ไม่ได้ปฏิบัติ

1 คะแนน หมายถึง นานๆ ครั้งปฏิบัติ

2 คะแนน หมายถึง ปฏิบัติเป็นบางครั้ง

3 คะแนน หมายถึง ปฏิบัติบ่อยครั้ง

4 คะแนน หมายถึง ปฏิบัติทุกครั้ง

3) ทักษะการสื่อสารเพื่อเสริมสร้างสุขภาพและลดความเสี่ยงต่อสุขภาพ จำนวน 6 ข้อ ลักษณะคำถามเป็นการประเมินตนเองถึงความสามารถในการสื่อสารข้อมูลสุขภาพรวมถึงการโน้มน้าวให้ผู้อื่นยอมรับ มี 5 ตัวเลือก ในลักษณะของมาตรประมาณค่า 5 ระดับ คะแนนตั้งแต่ 0–4 คะแนน ดังนี้

0 คะแนน หมายถึง ไม่ได้ปฏิบัติ

1 คะแนน หมายถึง นานๆ ครั้งปฏิบัติ

2 คะแนน หมายถึง ปฏิบัติเป็นบางครั้ง

3 คะแนน หมายถึง ปฏิบัติบ่อยครั้ง

4 คะแนน หมายถึง ปฏิบัติทุกครั้ง

4) ทักษะการตัดสินใจเพื่อสุขภาพ จำนวน 5 ข้อ ลักษณะคำถามเป็นแบบสถานการณ์มีตัวเลือก 4 ตัวเลือก โดยมีคะแนนตั้งแต่ 0–3 คะแนน ดังนี้

0 คะแนนสำหรับการตอบตัวเลือกที่มีระดับเหตุผลจากการใช้ความรู้ความเข้าใจที่มีอยู่ ในการตอบคำถามจากข้อคำถาม

1 คะแนนสำหรับการตอบตัวเลือกที่มีระดับเหตุผลจากการใช้ความรู้ความเข้าใจที่มีอยู่ร่วมกับการวิเคราะห์เปรียบเทียบ ข้อดี–ข้อเสีย ในการตอบคำถามจากข้อคำถาม

2 คะแนนสำหรับการตอบตัวเลือกที่มีระดับเหตุผลจากการใช้ความรู้ความเข้าใจที่มีอยู่ร่วมกับทักษะการปฏิเสธเพื่อประโยชน์ของตนเองในการตอบคำถามจากข้อคำถาม

3 คะแนนสำหรับการตอบตัวเลือกที่มีระดับเหตุผลจากการใช้ความรู้ ความเข้าใจที่มีอยู่ร่วมกับทักษะการปฏิเสธเพื่อประโยชน์ของตนเอง ทักษะการเจรจาต่อรองเพื่อรักษาสัมพันธภาพกับผู้อื่น ในการตอบคำถามจากข้อคำถาม

ปัญญาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

5) ทักษะการจัดการตนเอง จำนวน 5 ข้อ ลักษณะคำถามเป็นการประเมินตนเองถึงความสามารถในการจัดการสุขภาวะตนเอง มี 5 ตัวเลือก ในลักษณะของมาตรประมาณค่า 5 ระดับ คะแนนตั้งแต่ 0–4 คะแนน ดังนี้

0 คะแนน หมายถึง ไม่ได้ปฏิบัติ

1 คะแนน หมายถึง นานๆ ครั้งปฏิบัติ

2 คะแนน หมายถึง ปฏิบัติเป็นบางครั้ง

3 คะแนน หมายถึง ปฏิบัติบ่อยครั้ง

4 คะแนน หมายถึง ปฏิบัติทุกครั้ง

6) การรู้เท่าทันสื่อ จำนวน 5 ข้อ ลักษณะคำถามเป็นการประเมินตนเองถึงความสามารถในการจัดการสุขภาวะตนเอง มี 5 ตัวเลือก ในลักษณะของมาตรประมาณค่า 5 ระดับ คะแนนตั้งแต่ 0–4 คะแนน ดังนี้

0 คะแนน หมายถึง ไม่ได้ปฏิบัติ

1 คะแนน หมายถึง นานๆ ครั้งปฏิบัติ

2 คะแนน หมายถึง ปฏิบัติเป็นบางครั้ง

3 คะแนน หมายถึง ปฏิบัติบ่อยครั้ง

4 คะแนน หมายถึง ปฏิบัติทุกครั้ง

3.3.3 นำแบบวัดความฉลาดทางสุขภาวะที่สร้างขึ้นเสนออาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความเหมาะสมของข้อคำถามกับองค์ประกอบด้านความฉลาดทางสุขภาวะ

3.3.4 ปรับปรุงแก้ไขแบบวัดความฉลาดทางสุขภาวะตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษาแล้วพิมพ์ฉบับสมบูรณ์เพื่อนำไปใช้ในการประเมินความสอดคล้องของโครงร่างแบบวัดความฉลาดทางสุขภาวะ ต่อไป

3.4 การประเมินโครงร่างแบบวัดความฉลาดทางสุขภาวะ

3.4.1 กำหนดกรอบประเด็นที่จะประเมินโดยวิเคราะห์จากการศึกษารายละเอียดของโครงร่างแบบวัดความฉลาดทางสุขภาวะตามองค์ประกอบแล้วสร้างข้อคำถามให้ครอบคลุมองค์ประกอบต่างๆ ของแบบวัดความฉลาดทางสุขภาวะ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

3.4.2 สร้างแบบประเมินความสอดคล้องตามกรอบประเด็นจากข้อ 3.4.1 แล้วนำแบบประเมินที่สร้างขึ้นเสนออาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความสอดคล้องของแบบประเมิน ของข้อคำถามกับองค์ประกอบของแบบวัดความฉลาดทางสุขภาวะ และความถูกต้องของภาษาที่ใช้

3.4.3 ปรับปรุงแก้ไขแบบประเมินตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษาแล้วพิมพ์ฉบับสมบูรณ์เพื่อนำไปใช้ในการประเมินความสอดคล้องของโครงร่างแบบวัดความฉลาดทางสุขภาวะ ต่อไป

3.5 หาคุณภาพของแบบวัดความฉลาดทางสุขภาวะ

3.5.1 นำหนังสือขอความอนุเคราะห์จากสำนักงานบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร พร้อมด้วยแบบวัดความฉลาดทางสุขภาวะที่สร้างขึ้นและนิยามศัพท์องค์ประกอบของความฉลาดทางสุขภาวะ แบบประเมินความสอดคล้องด้านเนื้อหา ส่งให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 7 ท่าน ได้แก่ นักวิชาการด้านการวัดและประเมินผล นักวิชาการด้านการศึกษา นักวิชาการด้านการสร้างเสริมสุขภาพ และครูผู้สอน พิจารณาความสอดคล้องของแบบวัดความฉลาดทางสุขภาวะแต่ละข้อว่าตรงตามคุณลักษณะหรือองค์ประกอบที่กำหนดตามแบบประเมินที่สร้างขึ้น และขอคำแนะนำเพิ่มเติม ซึ่งประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 7 ท่าน ดังนี้

1) รองศาสตราจารย์ ดร.ชนะพล ศรีฤาชา ตำแหน่ง รองศาสตราจารย์ สำนักทะเบียนวัดและประเมินผล มหาวิทยาลัยขอนแก่น

2) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไพบูลย์ บุญไชย ตำแหน่ง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

3) ดร.บรรพต แสนสุวรรณ ตำแหน่งศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1

4) ดร.เพ็นนี บุญอาษา ตำแหน่งครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนบัวขาว สังกัดสำนักงานองค์การบริหารส่วนจังหวัดกาฬสินธุ์

5) นายสุพัฒน์ สมจิตรกุล ตำแหน่งพยาบาลวิชาชีพชำนาญการพิเศษ โรงพยาบาลนาหว้า อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม

6) นางสาวดาริกา วรวงศ์ ตำแหน่งพยาบาลวิชาชีพชำนาญการ ห้องคลอดกลุ่มการพยาบาล โรงพยาบาลนาหว้า อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

7) นางสาวอมรรัตน์ คำชัย ตำแหน่งพยาบาลวิชาชีพชำนาญการ อุบัติเหตุฉุกเฉินโรงพยาบาลนาหว้า อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม

3.5.2 นำข้อมูลที่ได้ตรวจสอบค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC (Index of item objective congruence) ซึ่งผลการวิเคราะห์จากผู้เชี่ยวชาญได้ค่าดัชนีความสอดคล้องมีค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 0.57–1.00 ถือว่าอยู่ในเกณฑ์ใช้ได้ เลือกข้อคำถามให้ได้ตามที่กำหนดไว้ (รายละเอียดปรากฏดังภาคผนวก ค)

3.6 นำแบบวัดความฉลาดทางสุขภาวะ ไปทดลองใช้ (Try Out) กับนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในเครือข่ายเมืองปัจจิม จำนวน 80 คน ตามลักษณะของแบบวัดความฉลาดทางสุขภาวะ ดังนี้

3.6.1 แบบวัดความฉลาดทางสุขภาวะด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสุขภาพและการป้องกันโรค ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบทดสอบแบบปรนัยมี 4 ตัวเลือก ตอบถูกมีคะแนนเป็น 1 คะแนน ตอบผิดมีคะแนนเป็น 0 คะแนน วิเคราะห์หาคุณภาพของแบบวัด ผลการวิเคราะห์ค่าความยาก (p) อยู่ระหว่าง 0.38–0.88 ค่าอำนาจจำแนก (Discrimination index: D) อยู่ระหว่าง 0.20–0.60 และมีค่าความเชื่อมั่นโดยวิธี Kuder Richardson (KR–20) เท่ากับ 0.75 (รายละเอียดปรากฏดังภาคผนวก ง)

3.6.2 แบบวัดความฉลาดทางสุขภาวะด้านที่เหลือจะเป็นแบบมาตรประมาณค่า 4 ตัวเลือก และแบบมาตรประมาณค่า 5 ตัวเลือก วิเคราะห์หาค่าคุณภาพ ดังนี้ ค่าอำนาจจำแนก (Corrected item–total correlation) ทักษะด้านการตัดสินใจมีค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.20–0.26 ทักษะด้านการเข้าถึงข้อมูลสุขภาพ มีค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.45–0.52 ทักษะด้านการสื่อสารมีค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.51–0.62 ทักษะด้านการจัดการตนเอง มีค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.46–0.54 และด้านการรู้เท่าทันสื่อ มีค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.46–0.56 สำหรับค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดความฉลาดทางสุขภาวะ ทักษะด้านการตัดสินใจ เท่ากับ 0.36 ด้านการเข้าถึงข้อมูลสุขภาพ เท่ากับ 0.72 ทักษะด้านการสื่อสาร เท่ากับ 0.82 ทักษะด้านการจัดการตนเอง เท่ากับ 0.75 และด้านการรู้เท่าทันสื่อ เท่ากับ 0.74 ค่าเฉลี่ยทั้งฉบับเท่ากับ 0.76 (รายละเอียดปรากฏดังภาคผนวก ง)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

4. จัดพิมพ์แบบวัดความฉลาดทางสุขภาวะที่ผ่านการหาคุณภาพเรียบร้อยแล้ว ไปทำการเก็บข้อมูลกับนักเรียนในกลุ่มเครือข่ายเมืองปัจจิม ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างตามที่ระบุไว้ จำนวน 380 คน จากนั้นนำมาวิเคราะห์ข้อมูล โดยดำเนินการตามลำดับ ดังนี้

4.1 ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบวัด และทำการคัดเลือกเฉพาะแบบวัดที่มีความสมบูรณ์เท่านั้น

4.2 ตรวจให้คะแนนแบบวัดแต่ละฉบับ แล้วรวมคะแนนจำแนกตามองค์ประกอบของความฉลาดทางสุขภาวะ

4.3 หาค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของแบบวัดรวมทั้งฉบับ และจำแนกตามองค์ประกอบของความฉลาดทางสุขภาวะ

4.4 วิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันด้วยโปรแกรม LISREL 8.72 ซึ่งมีขนาดของกลุ่มตัวอย่าง อย่างน้อย 300 ราย (เพชรน้อย สิงห์ช่างชาย, 2549) ซึ่งการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 380 คน พบว่า ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของโมเดลการวัดความฉลาดทางสุขภาวะ มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ดีมาก โดยพิจารณาจากค่าไค-สแควร์ เท่ากับ 0.24 ซึ่งมีค่าระดับนัยสำคัญทางสถิติมากกว่า 0.05 (p-value = 0.97) มีองศาอิสระเท่ากับ 3 หมายความว่าโมเดลการวัดตามทฤษฎีสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยมีค่าดัชนีการวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) เท่ากับ 1.00 และค่าดัชนีรากของกำลังสองเฉลี่ยของค่าความคลาดเคลื่อนจากการประมาณ (RMSEA) มีค่าเท่ากับ 0.00 โดยที่องค์ประกอบของความฉลาดทางสุขภาวะทั้ง 6 องค์ประกอบ พบว่า มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐานเรียงลำดับจากน้อยไปหามาก ดังนี้ 0.08, 0.11, 0.57, 0.90 และ 0.95 ปรากฏดังภาพประกอบ 14

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

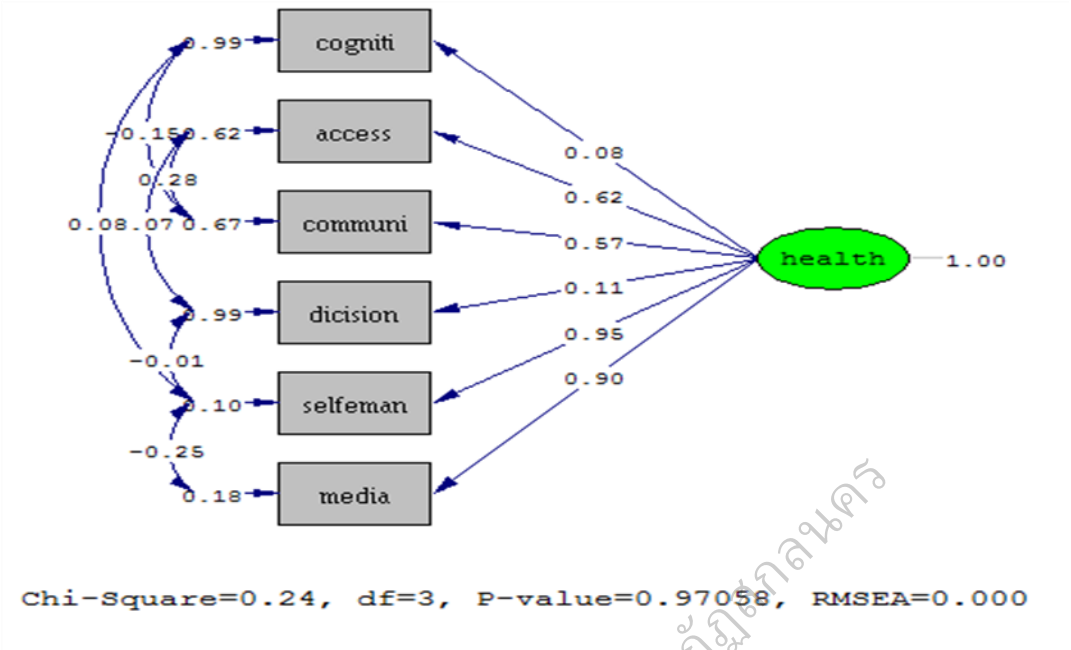

ภาพประกอบ 14 วิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของโมเดลการวัดความฉลาดทางสุขภาวะ

จากการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของโมเดลการวัดความฉลาดทางสุขภาวะ นำมากำหนดเป็นค่าน้ำหนักของคะแนนในแต่ละองค์ประกอบ โดยคิดเป็นร้อยละเพื่อให้ทราบว่าองค์ประกอบใดมีน้ำหนักคะแนนมากที่สุด ปรากฏผลดังตาราง 5

ตาราง 5 ผลการวิเคราะห์หาค่าน้ำหนักของแต่ละองค์ประกอบเชิงยืนยันของโมเดลการวัดความฉลาดทางสุขภาวะ

ที่	องค์ประกอบ	น้ำหนักคะแนน (ร้อยละ)
1	ความรู้ความเข้าใจ	2
2	ทักษะการตัดสินใจ	4
3	การเข้าถึงข้อมูลสุขภาพ	19
4	ทักษะการสื่อสารข้อมูลสุขภาพ	18
5	การรู้เท่าทันสื่อ	28
6	ทักษะการจัดการตนเอง	29
รวม		100

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

จากตาราง 5 พบว่า องค์ประกอบที่มีน้ำหนักคะแนนมากที่สุด คือ ทักษะการจัดการตนเอง รองลงมา คือ การรู้เท่าทันสื่อ การเข้าถึงข้อมูลสุขภาพ ทักษะการสื่อสารข้อมูลสุขภาพ ทักษะการตัดสินใจ ความรู้ความเข้าใจ ตามลำดับ

4.5 นำคะแนนที่ได้จากการวิเคราะห์องค์ประกอบมาจำแนกเป็น 3 กลุ่ม ตามเกณฑ์การแบ่งของกองสุขศึกษา ดังนี้

4.5.1 กลุ่มต่ำ หรือระดับพื้นฐาน เป็นกลุ่มที่น้อยกว่าเปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 25 หรือมีคะแนนน้อยกว่า 47.04

4.5.2 กลุ่มปกติ หรือระดับปฏิสัมพันธ์ เป็นกลุ่มที่อยู่ระหว่างเปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 26-74 หรือมีคะแนนตั้งแต่ 47.05-62.31

4.5.3 กลุ่มสูง หรือระดับวิจารณญาณ เป็นกลุ่มที่มากกว่าเปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 75 หรือมีคะแนนมากกว่า 62.32 ปรากฏผลดังตาราง 6

ตาราง 6 การจำแนกระดับความฉลาดทางสุขภาวะสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา ตามคะแนนในตำแหน่งเปอร์เซ็นต์ไทล์

ระดับความฉลาดทางสุขภาพของนักเรียน	ช่วงของคะแนน
1. ระดับพื้นฐาน (ระดับต่ำ) ต่ำกว่าเปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 25	< 47.04
2. ระดับปฏิสัมพันธ์ (ระดับปกติ) อยู่ระหว่างเปอร์เซ็นต์ไทล์ 26-74	47.05-62.31
3. ระดับวิจารณญาณ (ระดับสูง) สูงกว่าเปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 75	> 62.32

จากตาราง 6 พบว่า ระดับความฉลาดทางสุขภาวะของนักเรียนระดับพื้นฐานมีคะแนน น้อยกว่า 47.04 คะแนน ระดับปฏิสัมพันธ์ มีคะแนนอยู่ระหว่าง 47.05-62.31 คะแนน และระดับวิจารณญาณ มีคะแนนมากกว่า 62.32 คะแนน

จากการจำแนกด้วยคะแนนเปอร์เซ็นต์ไทล์นี้ ผู้วิจัยได้นำไปใช้เป็นเกณฑ์มาตรฐานในการจำแนกกลุ่มตัวอย่างในการคัดเลือกนักเรียนกลุ่มทดลองต่อไป

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาร่างหลักสูตรเสริม

การดำเนินการพัฒนาร่างหลักสูตรเสริมในขั้นตอนนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้สอดคล้องกับข้อมูลพื้นฐานที่รวบรวมได้ในขั้นตอนที่ 1 และเพื่อประเมินโครงร่างหลักสูตรเสริม ดังนั้นผู้วิจัยจึงแบ่งขั้นตอนออกเป็น 3 ส่วน คือ 1) ขั้นการเขียนโครงร่างหลักสูตรเสริม 2) ขั้นการประเมินโครงร่างหลักสูตรเสริม และ 3) ขั้นการปรับปรุงโครงร่างหลักสูตรเสริม ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

ขั้นที่ 1 การเขียนโครงร่างหลักสูตรเสริม

การเขียนโครงร่างหลักสูตรเสริม ในงานวิจัยนี้ แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ

1. หลักสูตรเสริม หลักสูตรเสริมที่พัฒนาขึ้นนี้ ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ดังนี้

1.1 หลักการของหลักสูตรเสริม เป็นแนวคิดหรือแนวทางในการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรเสริม เพื่อให้สามารถบรรลุผลด้านต่างๆ ตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ในหลักสูตร ซึ่งหลักการของหลักสูตรเสริมนี้ ผู้วิจัยเขียนขึ้นมาโดยอาศัยสารสนเทศจากกรอบแนวคิดพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาความฉลาดทางสุขภาวะ

1.2 จุดมุ่งหมายของหลักสูตรเสริม เป็นผลหรือคุณลักษณะต่างๆ ที่แยกย่อยมาจากหลักการของหลักสูตรเสริม ที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนหลังจบการศึกษาตามหลักสูตรเสริม ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ ได้มาจากการวิเคราะห์นิยามของสุขภาวะ ร่วมกับสรุปสาระสำคัญที่ได้จากการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับความรู้ทักษะ และปัจจัยพื้นฐานที่เอื้อต่อการพัฒนาความฉลาดทางสุขภาวะ

1.3 โครงสร้างของหลักสูตรเสริม เป็นการกำหนดเนื้อหาสาระและระยะเวลา เนื้อหาสาระ หมายถึงข้อมูล ความรู้ หรือสิ่งที่เป็นสาระ ซึ่งได้ถูกเลือกสรรมาให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ ทำให้มีความรู้ ทักษะ และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ในหลักสูตร ซึ่งขอบข่ายของเนื้อหาสาระในการศึกษาครั้งนี้ ได้จากการวิเคราะห์จุดมุ่งหมายของหลักสูตร และจากการศึกษาเอกสารเพิ่มเติมเกี่ยวกับตัวแปรต่างๆ ที่ปรากฏในนิยามของความฉลาดทางสุขภาวะ ในส่วนของระยะเวลา หมายถึง เวลาทั้งหมดที่ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดหลักสูตร รวมถึงเวลาในการจัดกิจกรรมของแต่ละเนื้อหาระยะเวลานี้ ผู้วิจัยจะเป็นผู้กำหนดเองตามความเหมาะสม

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

1.4 แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มุ่งถ่ายทอดการเรียนรู้ให้กับนักเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมและการเรียนรู้โดยการกำกับตนเอง โดยที่ขั้นตอนหลักในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ใช้กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ส่วนการเรียนรู้โดยการกำกับตนเองจะสอดแทรกเข้าไปในขั้น ทดลองหรือประยุกต์แนวคิด ที่มีความเหมาะสมของการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม โดยกิจกรรมการกำกับตนเองเริ่มต้นจากการให้ผู้เรียนวางแผนตั้งเป้าหมายด้วยตนเอง การปฏิบัติตน การประเมินผล และการแสดงปฏิกิริยาต่อตนเอง ซึ่งจะช่วยทำให้นักเรียนเกิดพฤติกรรมการเรียนรู้ขึ้น การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วมมุ่งเน้นให้นักเรียนเกิดการพัฒนาด้านพฤติกรรม อยู่ 3 ด้าน คือ พุทธิพิสัย (Cognitive) จิตพิสัย (Attitude) และทักษะพิสัย (Skill) ซึ่งมีความสัมพันธ์กันแต่ละด้าน ดังนี้

1.4.1 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเน้นด้านพุทธิพิสัย (Cognitive) เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อทบทวนการพัฒนาต่อยอดความรู้เดิม หรือการให้องค์ความรู้ใหม่ๆ ที่นักเรียนสามารถนำไปใช้ ความรู้ใหม่นี้ไปผนวกกับความรู้เดิม หรือประสบการณ์เดิม เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาการเรียนหรือแก้ไขปัญหาในด้านการเรียน นักเรียนจะผ่านขั้นตอนของการเรียนรู้ คือ รู้ เข้าใจ และสามารถนำไปใช้ได้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ต้องคำนึงถึงองค์ประกอบของการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมทั้ง 4 องค์ประกอบ สามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้ ดังนี้

1) ประสบการณ์ เป็นขั้นที่ครูผู้สอนจะต้องใช้ความสามารถดึงเอาประสบการณ์เดิมของนักเรียนแต่ละคนในเรื่องที่จะสอน เพื่อที่จะนำประสบการณ์เดิมมาเล่าให้เพื่อนฟัง อาจใช้การจับคู่พูดคุยกันในระยะเวลาสั้นๆ แล้วผู้สอนสุ่มถามแต่ละคู่การให้นักเรียนได้นำเสนอความรู้หรือประสบการณ์ เกี่ยวกับเนื้อหาที่ผู้สอนจะสอนจะช่วยให้ผู้สอนได้ทราบถึงความรู้หรือประสบการณ์เดิมของนักเรียน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในองค์ประกอบต่อไป

2) ความคิดรวบยอด เป็นขั้นที่ผู้สอนสามารถสรุปความคิดรวบยอดจากประสบการณ์ที่นักเรียนนำเสนอ และบรรยายเพิ่มเติม แต่ถ้าผู้สอนเริ่มต้นด้วยการบรรยายความคิดรวบยอดอาจบรรยายไปบางส่วน แล้วให้นักเรียนได้นำเสนอประสบการณ์ แล้วสรุปความคิดรวบยอดทั้งหมดทุกครั้งที่นักเรียนนำเสนอประสบการณ์ ผู้สอนจะต้องสรุป และเชื่อมโยงประสบการณ์นั้นกับความคิดรวบยอด

3) การสะท้อน/อภิปราย เป็นขั้นที่นักเรียนสามารถนำความรู้ไปใช้ในสถานการณ์อื่นๆ จากเนื้อหาความรู้ที่นักเรียนได้รับไปแล้ว ผู้สอนสามารถจัดกิจกรรมเพื่อให้นักเรียนได้เข้าใจในเนื้อหามากยิ่งขึ้นและเพื่อเตรียมความรู้นำไปใช้ ผู้สอนอาจใช้ใบงานกำหนดกลุ่มนักเรียนและกิจกรรมให้อภิปราย ในประเด็นสำคัญของความรู้ เช่น อภิปรายเกี่ยวกับปัญหา/อุปสรรคที่อาจเกิดขึ้นในเนื้อหาที่นักเรียนกำลังเรียน

4) การทดลอง/การประยุกต์แนวคิด เป็นองค์ประกอบสุดท้ายของการเรียนรู้ที่นักเรียนจะได้นำประสบการณ์ที่ได้รับจากองค์ประกอบข้างต้นมาทดลองใช้เพื่อเป็นการประเมินว่านักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และความสามารถในการนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในการกำกับตนเองได้หรือไม่ โดยผู้สอนจัดกิจกรรมด้วยการมอบหมายให้ทำกิจกรรมตามใบชี้แจงหรือใบกิจกรรม และมีการประเมินผล

หมายเหตุ องค์ประกอบที่ 2), 3), 4) อาจสลับลำดับกันได้ บางองค์ประกอบอาจมีมากกว่า 1 ครั้ง

1.4.2 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเน้นด้านจิตพิสัย (Attitude) เป็นการปรับเปลี่ยนหรือเสริมสร้างให้นักเรียนมีความรัก ความคิด ความเชื่อ ต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งในการเรียนเพื่อเสริมสร้างเจตคติที่ดีของนักเรียนให้มีต่อการเรียน ถ้านักเรียนที่มีเจตคติที่ดีต่อการเรียนแล้ว แนวโน้มที่จะเกิดพฤติกรรมที่ดีย่อมเกิดขึ้นได้ไม่ยาก ดังนั้นผู้สอนจึงต้องจัดกิจกรรมที่เสริมสร้าง และปรับเปลี่ยนองค์ประกอบได้ มี 2 ขั้นตอน คือ ขั้นการสร้างความรู้สึก และขั้นการจัดระบบความคิดความเชื่อ ในการจัดกิจกรรมขององค์ประกอบประสบการณ์ เป็นขั้นการสร้างความรู้สึก ส่วนการสะท้อน/อภิปราย ความคิดรวบยอด การประยุกต์แนวคิด เป็นขั้นการจัดระบบความคิดความเชื่อ สามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้ ดังนี้

1) ขั้นสร้างความรู้สึก

ประสบการณ์ เป็นการใช้สื่อหรือกิจกรรมเพื่อให้นักเรียนเกิดความรู้สึก หรือมีอารมณ์ร่วมกับเรื่องนั้นๆ

2) ขั้นจัดระบบความคิดความเชื่อ

2.1) สะท้อนความคิด/อภิปราย เป็นการตั้งประเด็นคำถามให้เกิดการอภิปรายในกลุ่ม เพื่อให้มีการจัดระบบความเชื่อของสมาชิกกลุ่ม

2.2) ความคิดรวบยอด เป็นการให้กลุ่มรายงานข้อสรุปและร่วมกันสรุปแนวคิดในกลุ่มใหญ่

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

2.3) การประยุกต์แนวคิด เป็นกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนได้ประยุกต์ใช้เจตคติที่เกิดขึ้นควรเป็นกิจกรรมในห้องเรียน และอาจตอกย้ำด้วยการทำกิจกรรมเสริม และสามารถนำไปใช้กำกับตนเองได้

หมายเหตุ องค์ประกอบที่ 2.1), 2.2), 2.3) อาจสลับลำดับกันได้ บางองค์ประกอบอาจมีมากกว่า 1 ครั้ง

1.4.3 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเน้นด้านทักษะพิสัย (Skill) เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อให้เกิดทักษะกับนักเรียนที่ผู้สอนต้องทำให้นักเรียนเข้าใจอย่างชัดเจนในตัวทักษะ โดยทำเป็นขั้นตอนที่ปฏิบัติได้ง่าย และนักเรียนได้มีโอกาสลงมือปฏิบัติในสถานการณ์ใกล้ตัว ทักษะเป็นความสามารถที่คนเราไม่เคยมีมาก่อน แต่ได้เรียนรู้จากการกระทำจนกระทั่งชำนาญ มี 2 ขั้นตอน คือ ขั้นรู้ชัดเห็นจริง และขั้นลงมือกระทำ สามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้ ดังนี้

1) ขั้นรู้ชัดเห็นจริง เป็นขั้นตอนที่มุ่งให้นักเรียนรู้ว่าทักษะเหล่านี้ มีความสำคัญและฝึกฝนได้อย่างไร ประกอบไปด้วย องค์ประกอบการเรียนรู้ทั้ง 3 องค์ประกอบ คือ

1.1) ความคิดรวบยอด เป็นการบรรยายนำ ประกอบกับการยกตัวอย่าง เพื่อให้นักเรียนรู้ถึงความสำคัญ และวิธีการฝึกทักษะนั้นๆ

1.2) ประสบการณ์ เป็นการใช้กรณีศึกษาหรือสถานการณ์จำลอง ให้นักเรียนคิดใช้ทักษะดังกล่าวหรือการใช้การสาธิตซึ่งอาจให้นักเรียนมีส่วนร่วมได้

1.3) การสะท้อนความคิด/อภิปราย เป็นการสอนให้นักเรียนจัดกลุ่มย่อย หรือกลุ่มระดมสมอง เพื่อวิเคราะห์ อภิปรายหากฎเกณฑ์

หมายเหตุ องค์ประกอบที่ 1.1), 1.2), 1.3) อาจสลับลำดับกันได้ บางองค์ประกอบอาจมีมากกว่า 1 ครั้ง

2) ขั้นลงมือกระทำ เป็นขั้นตอนที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติตามที่ได้เรียนรู้มาจากขั้นตอนแรก ประกอบไปด้วย องค์ประกอบการเรียนรู้ทั้ง 2 องค์ประกอบ คือ

2.1) การประยุกต์แนวคิด โดยให้นักเรียนฝึกทักษะโดยการใช้บทบาทสมมุติ หรือการฝึกซ้อม เป็นกิจกรรมหลักและมีการฝึกซ้ำโดยผลัดกันแสดงบทบาทจนชำนาญ เพื่อให้นักเรียนเห็นจริงตลอดจนทักษะในการฝึกบทบาทสมมุติและประเมินผลการฝึกกิจกรรม สามารถนำไปใช้ในการกำกับตนเองได้

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

2.2) ความคิดรวบยอด เป็นการฝึกการประเมินเป็นกิจกรรมที่นักเรียนช่วยกันสะท้อนการฝึกปฏิบัติทักษะว่าเป็นไปตามขั้นตอนหรือทำได้ถูกต้องหรือไม่ ทำได้หรือทำไม่ได้ เพราะเหตุใด โดยให้สมาชิกในกลุ่มฝึกประเมินกันเองและผู้สอนประเมินอีกครั้งในกลุ่มใหญ่พร้อมทั้งสรุป ให้ข้อเสนอแนะ

หมายเหตุ องค์ประกอบที่ 2.1), 2.2) อาจสลับลำดับกันได้ บางองค์ประกอบอาจมีมากกว่า 1 ครั้ง

1.5 สื่อการเรียนรู้ เป็นสิ่งที่ช่วยนำพาความรู้ไปสู่นักเรียนและทำให้นักเรียนสามารถเกิดการเรียนรู้ตามจุดมุ่งหมายที่ผู้สอนต้องการ โดยมีหลักการพิจารณาดังนี้ (1) ต้องตอบสนองวัตถุประสงค์การเรียนรู้ (2) ต้องเหมาะสมกับวัยและพื้นฐานประสบการณ์ของผู้เรียน (3) ต้องเหมาะสมกับสภาพของผู้เรียน (4) ต้องเหมาะสมทั้งในด้านค่าใช้จ่าย และการปฏิบัติ และต้องหาได้ง่ายรวมทั้งประหยัด

1.6 การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ การวัดผล หมายถึง การวัดคุณสมบัติของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งอาจเป็นในด้านปริมาณหรือคุณภาพก็ได้ ส่วนการประเมินผล หมายถึง กระบวนการในการรวบรวมข้อมูลต่างๆ ที่จำเป็นเพื่อประโยชน์ในการตัดสินคุณค่าของสิ่งนั้นๆ ซึ่งในการวัดและประเมินผลการเรียนรู้นั้น ผู้วิจัยยึดหลักว่าเทคนิควิธีวัดและประเมินผลการเรียนรู้จะต้อง (1) มีความหลากหลาย (2) สอดคล้องเหมาะสมกับผู้เรียน (3) บรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตรได้จริง (4) สอดคล้องเหมาะสมกับเนื้อหาสาระและกิจกรรมการเรียนรู้ (5) สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง

2. เอกสารประกอบหลักสูตรเสริม ผู้วิจัยจัดทำขึ้น มีดังนี้

2.1 แผนการจัดการเรียนรู้ เป็นเอกสารเกี่ยวกับการวางแผนเตรียมการจัดกิจกรรม การเรียนรู้แต่ละครั้ง ซึ่งแผนการจัดการเรียนรู้หนึ่งๆ ประกอบด้วย (1) ลำดับที่ของแผน (2) ผลการเรียนรู้ (3) สาระการเรียนรู้ (4) ระยะเวลาที่ใช้สอน (5) สาระสำคัญ (6) ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ (7) สื่อการเรียนรู้ และ (8) การประเมินผล ซึ่งในแต่ละแผนมีเอกสารที่ใช้เป็นสื่อการเรียนรู้ต่างๆ ครบถ้วน รวมทั้งเครื่องมือวัดและประเมินผล

2.2 คู่มือและคำแนะนำสำหรับผู้สอนในการนำหลักสูตรไปใช้ คำแนะนำเกี่ยวกับส่วนประกอบของหลักสูตรพอสังเขป แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับเทคนิคกระบวนการและวิธีสอนที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร

ปัณฑิตวิทยาลัย สถาบันการพลศึกษา

ขั้นที่ 2 การประเมินโครงร่างหลักสูตรเสริม

เป็นขั้นที่ผู้วิจัยนำร่างหลักสูตรเสริมที่ได้จัดทำขึ้นในขั้นที่ 1 เสนอผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบโครงร่างหลักสูตรเสริมและเอกสารประกอบหลักสูตรเสริมที่จัดทำขึ้น มีรายละเอียด ดังนี้

1. จุดประสงค์ของการประเมินเพื่อตรวจสอบโครงร่างหลักสูตรเสริมและเอกสารประกอบหลักสูตรเสริม เป็นการพิจารณาแต่ละองค์ประกอบภายในหลักสูตรเสริม ได้แก่ หลักการของหลักสูตรเสริม จุดหมายของหลักสูตรเสริม โครงสร้างของหลักสูตรเสริม แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สื่อและแหล่งเรียนรู้ การวัดและประเมินผล รวมทั้งการประเมินความถูกต้องเหมาะสมขององค์ประกอบต่างๆ ภายในเอกสารประกอบหลักสูตรเสริม

2. ลักษณะของเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินความถูกต้องเหมาะสมของโครงร่างหลักสูตรเสริม องค์ประกอบหลักสูตรเสริมแต่ละองค์ประกอบ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ คือ เหมาะสมมากที่สุด เหมาะสมมาก เหมาะสมปานกลาง เหมาะสมน้อย และเหมาะสมน้อยที่สุด ส่วนแบบประเมินความสอดคล้องขององค์ประกอบของโครงร่างหลักสูตรเสริมเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 3 ระดับ สำหรับให้ผู้เชี่ยวชาญแสดงความคิดเห็นต่อข้อความต่างๆ ในลักษณะ “สอดคล้อง ไม่แน่ใจ ไม่สอดคล้อง” อย่างใดอย่างหนึ่ง ดังนี้

2.1 ความเหมาะสมของร่างหลักสูตรเสริม การพิจารณาความเหมาะสมของโครงร่างหลักสูตรเสริม จากแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่ามากำหนดน้ำหนักคะแนน ดังนี้ (ประคอง กรรณสูต, 2538, หน้า 77)

5 มีค่าเท่ากับ เหมาะสมมากที่สุด

4 มีค่าเท่ากับ เหมาะสมมาก

3 มีค่าเท่ากับ เหมาะสมปานกลาง

2 มีค่าเท่ากับ เหมาะสมน้อย

1 มีค่าเท่ากับ เหมาะสมน้อยที่สุด

2.2 ความสอดคล้องของโครงร่างหลักสูตรเสริม การพิจารณาความสอดคล้องของโครงร่างหลักสูตรเสริมจากแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 3 ระดับ มากำหนดน้ำหนักคะแนน ดังนี้

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

+1 หมายถึง แน่ใจว่า ข้อคำถามมีความสอดคล้อง

0 หมายถึง ไม่แน่ใจว่า ข้อคำถามมีความสอดคล้อง

–1 หมายถึง แน่ใจว่า ข้อคำถามไม่มีความสอดคล้อง

3. การสร้างเครื่องมือประเมินความถูกต้องเหมาะสมของโครงร่างหลักสูตรเสริม มีขั้นตอนการสร้าง ดังนี้

3.1 กำหนดกรอบประเด็นที่จะประเมินโดยวิเคราะห์จากการศึกษารายละเอียดของโครงร่างหลักสูตรเสริม องค์ประกอบของหลักสูตรเสริม ได้แก่ แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ แล้วสร้างข้อคำถามให้ครอบคลุมองค์ประกอบต่างๆ ในหลักสูตรเสริม

3.2 สร้างแบบประเมินความถูกต้องเหมาะสมร่างหลักสูตรเสริมและตามกรอบประเด็นจาก ข้อ 3.1 แล้วนำแบบประเมินที่สร้างขึ้นเสนออาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความเหมาะสมของแบบประเมิน ตรวจสอบความสอดคล้องของข้อคำถามกับจุดหมายของหลักสูตรเสริมและความถูกต้องของภาษาที่ใช้

3.3 ปรับปรุงแก้ไขแบบประเมินตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษาแล้วพิมพ์ฉบับสมบูรณ์เพื่อนำไปใช้ในการประเมินความถูกต้องเหมาะสมและความสอดคล้องของโครงร่างหลักสูตรเสริมต่อไป

4. การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 ผู้วิจัยดำเนินการติดต่อผู้เชี่ยวชาญ เพื่อขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญ และนำหนังสือขอความอนุเคราะห์จากสำนักงานบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร พร้อมด้วยโครงร่างหลักสูตรเสริม เอกสารประกอบหลักสูตรเสริมแบบประเมินความถูกต้องเหมาะสมของโครงร่างหลักสูตรเสริม ส่งให้ผู้เชี่ยวชาญ เพื่อประเมินความถูกต้องเหมาะสมของโครงร่างหลักสูตรเสริม เอกสารประกอบหลักสูตรเสริม ได้แก่ หลักการของหลักสูตรเสริม จุดหมายของหลักสูตรเสริม โครงสร้างของหลักสูตรเสริม แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สื่อและแหล่งเรียนรู้ การวัดและประเมินผล รวมทั้งการประเมินความถูกต้องเหมาะสมขององค์ประกอบต่างๆ ภายในเอกสารประกอบหลักสูตรเสริม ตามแบบประเมินที่สร้างขึ้น และขอคำแนะนำเพิ่มเติม ซึ่งประกอบด้วย นักวิชาการด้านการวัดและประเมินผล นักวิชาการด้านการศึกษา นักวิชาการด้านการสร้างเสริมสุขภาพ และครูผู้สอน ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ดังนี้

4.1.1 รองศาสตราจารย์ ดร.ชนะพล ศรีฤาชา ตำแหน่ง รองศาสตราจารย์ สำนักทะเบียนวัดและประเมินผล มหาวิทยาลัยขอนแก่น

4.1.2 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไพบูลย์ บุญไชย ตำแหน่ง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

4.1.3 ดร.บรรพต แสนสุวรรณ ตำแหน่ง ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1

4.1.4 ดร.เพ็นนี บุญอาษา ตำแหน่ง ครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนบัวขาว สังกัดสำนักงานองค์การบริหารส่วนจังหวัดกาฬสินธุ์

4.1.5 ดร.จิระพร ราชสิงโห ตำแหน่ง ครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนบ้านพานสหราษฎร์บำรุง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1

4.2 นำข้อมูลที่ได้จากแบบประเมินความถูกต้องเหมาะสมของโครงร่างหลักสูตรเสริมมาวิเคราะห์โดยหาค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และแปลความหมายค่าเฉลี่ย ดังนี้ (ประคอง กรรณสูต, 2538, หน้า 77)

ค่าเฉลี่ย 4.50–5.00 แปลว่า เหมาะสมมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.50–4.49 แปลว่า เหมาะสมมาก

ค่าเฉลี่ย 2.50–3.49 แปลว่า เหมาะสมปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.50–2.49 แปลว่า เหมาะสมน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00–1.49 แปลว่า เหมาะสมน้อยที่สุด

ผลการประเมินความถูกต้องเหมาะสมของโครงร่างหลักสูตร มีค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 4.60–5.00 อยู่ในระดับความเหมาะสมมากที่สุด

4.3 นำข้อมูลที่ได้จากแบบประเมินความสอดคล้องของโครงร่างหลักสูตรเสริมจากผู้เชี่ยวชาญมาคำนวณหาค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC (index of item objective congruence) มีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 0.80–1.00 มากกว่า 0.50 ทุกข้อ ถือว่าอยู่ในเกณฑ์ใช้ได้

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้หลักสูตรเสริม

ขั้นตอนนี้เป็นการนำหลักสูตรเสริมสร้างความฉลาดทางสุขภาวะ สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา ไปปฏิบัติจริงกับกลุ่มตัวอย่าง โดยมีจุดมุ่งหมาย เพื่อหาประสิทธิภาพของหลักสูตร รวมทั้งค้นหาข้อบกพร่อง ปัญหาอุปสรรคต่างๆ สำหรับนำมาปรับปรุงแก้ไข

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการทดลองใช้หลักสูตรเสริม

1.1 ประชากร ที่ใช้ในขั้นตอนการทดลองใช้หลักสูตรเสริม ได้แก่ นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2557 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามุกดาหาร และเป็นผู้ที่มีความฉลาดทางสุขภาวะต่ำ

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 โรงเรียนบ้านสงเปือย ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2557 ที่มีคะแนนความฉลาดทางสุขภาวะต่ำกว่าเปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 25 จำนวน 30 คน ได้มาโดยผู้วิจัยดำเนินการ ดังนี้

1.2.1 นำแบบวัดความฉลาดทางสุขภาวะที่สร้างขึ้นไปทดลองกับนักเรียน จำนวน 80 คน

1.2.2 นำคะแนนของนักเรียนไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานที่สร้างขึ้น พบว่ามีคะแนนต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน จำนวน 30 คน จากนั้นขอความร่วมมือแล้วนำมาเป็นกลุ่มตัวอย่าง

2. แบบแผนการทดลอง

ผู้วิจัยทำการทดลองโดยใช้แบบแผนการทดลองแบบสุ่มกลุ่มทดสอบก่อน-หลังการใช้หลักสูตร (One group pretest-posttest design) ลักษณะของแบบแผนดังนี้

ตาราง 7 แบบแผนการทดลอง

กลุ่ม	สอบก่อน	ทดลอง	สอบหลัง
E	T_1	X	T_2

เมื่อ E แทน กลุ่มทดลอง

T_1 แทน การทดสอบก่อนเรียน

X แทน การเรียนโดยใช้หลักสูตรเสริม

T_2 แทน การทดสอบหลังเรียน

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

3. เครื่องมือที่ใช้ในขั้นการทดลองใช้หลักสูตรเสริม

เครื่องมือที่ใช้ในขั้นการทดลองใช้หลักสูตรเสริม ประกอบด้วย

3.1 แบบวัดความฉลาดทางสุขภาวะ

3.2 แบบสอบถามความพึงพอใจ

4. การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 แบบวัดความฉลาดทางสุขภาวะ ผู้วิจัยได้นำเสนอการสร้างและหาคุณภาพไว้ในขั้นตอนขั้นศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ประเด็นการศึกษาองค์ประกอบเชิงประจักษ์ของความฉลาดทางสุขภาวะ

4.2 การสร้างและหาคุณภาพของแบบสอบถามวัดความพึงพอใจ มีขั้นตอน ดังนี้

4.2.1 ศึกษาหลักเกณฑ์/วิธีการในการสร้างแบบสอบถามความพึงพอใจจากหนังสือ เอกสารที่เกี่ยวข้อง

4.2.2 กำหนดนิยามเชิงปฏิบัติการของความพึงพอใจและวิเคราะห์ประเด็นคำถามที่ใช้ในการสร้างแบบสอบถามความพึงพอใจ

4.2.3 สร้างแบบสอบถามวัดความพึงพอใจของนักเรียนโดยข้อคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ชนิด 5 ระดับ ตามวิธีของ ลิเคอร์ท โดยใช้เกณฑ์น้ำหนักคะแนนประเมินค่าจัดอันดับความสำคัญ ดังนี้

5 หมายถึง ระดับพอใจมากที่สุด

4 หมายถึง ระดับพอใจมาก

3 หมายถึง ระดับพอใจปานกลาง

2 หมายถึง ระดับพอใจน้อย

1 หมายถึง ระดับพอใจน้อยที่สุด

4.2.4 นำแบบสอบถามวัดความพึงพอใจที่สร้างขึ้นเสนออาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความเหมาะสมของแบบประเมิน จากนั้นนำไปปรับปรุงตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา เสร็จแล้วนำแบบสอบถามวัดความพึงพอใจส่งให้ผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของข้อคำถามและหาค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาโดยค่าดัชนีความสอดคล้อง (ค่าIOC) ดังนี้

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

+1 หมายถึง แน่ใจว่า ข้อคำถามมีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา

0 หมายถึง ไม่แน่ใจว่า ข้อคำถามมีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา

–1 หมายถึง แน่ใจว่า ข้อคำถามไม่มีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา

ซึ่งผลการประเมินดัชนีความสอดคล้องของแบบสอบถามวัดความพึงพอใจในการประเมินคุณภาพของแบบสอบถามวัดความพึงพอใจได้ให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน (ดังรายชื่อในภาคผนวก ก) ประเมินดัชนีความสอดคล้องของแบบสอบถามวัดความพึงพอใจตามแบบประเมิน ผลการตรวจสอบพบว่า มีความสอดคล้องทุกรายการประเมิน โดยมีค่าดัชนีความสอดคล้องเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 0.80–1.00 ทุกข้อคำถาม (รายละเอียดปรากฏดังภาคผนวก ค)

4.2.5 จัดพิมพ์แบบสอบถามวัดความพึงพอใจที่ผ่านการตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไขเรียบร้อยแล้วไปทดลองใช้กับนักเรียนกลุ่มทดลองต่อไป

5. การดำเนินการทดลอง

การดำเนินการทดลองใน “กลุ่มทดลอง” มีขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 ทดสอบก่อนการทดลอง (Pretest) ด้วยแบบวัดความฉลาดทางสุขภาวะ

ขั้นที่ 2 จัดกิจกรรมเตรียมความพร้อมของนักเรียนกลุ่มทดลองก่อนเริ่มการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักสูตรเสริมโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้นักเรียนกับครู และกลุ่มนักเรียนด้วยกันคุ้นเคย รู้สึกที่ดีต่อกัน อันเป็นการสร้างความมั่นใจให้กับนักเรียนว่าสิ่งที่พวกเขากำลังจะเรียนรู้ตลอดหลักสูตรเป็นสิ่งที่ดี มีคุณค่าและมีความเป็นไปได้ที่จะบรรลุถึงเป้าหมายที่ตั้งไว้

ขั้นที่ 3 ดำเนินการจัดกิจกรรมตามแผนการจัดการเรียนรู้ โดยให้นักเรียนทุกคนเข้าร่วมกิจกรรมของหลักสูตรพร้อมกันสัปดาห์ละ 2 ครั้ง ครั้งละ 60 นาที หรือ 1 ชั่วโมง เรียนตามวันเวลาที่กำหนดเป็นเวลา 1 ภาคเรียน และกำหนดให้นักเรียนเขียนบันทึกการเรียนรู้เพื่อสะท้อนประสบการณ์การเรียนรู้ที่ได้ในแต่ละครั้งของการเข้าร่วมกิจกรรม ปรากฏผลดังตาราง 8

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

ตาราง 8 วัน เดือน ปี เวลา และหัวข้อเนื้อหาในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักสูตรเสริมสร้างความฉลาดทางสุขภาวะตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมและการเรียนรู้โดยการกำกับตนเอง สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา

สัปดาห์ที่	วัน เดือน ปี	เวลา	หัวข้อเนื้อหา
1	19 พฤษภาคม 2557	15.00–16.00 น.	ปฐมนิเทศ
	20 พฤษภาคม 2557	15.00–16.00 น.	ทดสอบก่อนการทดลอง
2	26 พฤษภาคม 2557	15.00–16.00 น.	จัดกิจกรรมเตรียมความพร้อม
	27 พฤษภาคม 2557	15.00–16.00 น.	อาหารและโภชนาการ
3	2 มิถุนายน 2557	15.00–16.00 น.	อาหารและโภชนาการ
	3 มิถุนายน 2557	15.00–16.00 น.	การป้องกันโรค
4	9 มิถุนายน 2557	15.00–16.00 น.	การป้องกันโรค
	10 มิถุนายน 2557	15.00–16.00 น.	โรคติดต่อและไม่ติดต่อ
5	16 มิถุนายน 2557	15.00–16.00 น.	โรคติดต่อและไม่ติดต่อ
	17 มิถุนายน 2557	15.00–16.00 น.	ข้อมูลข่าวสารสุขภาพ
6	23 มิถุนายน 2557	15.00–16.00 น.	ข้อมูลข่าวสารสุขภาพ
	24 มิถุนายน 2557	15.00–16.00 น.	สุขภาพผู้บริโภค
7	30 มิถุนายน 2557	15.00–16.00 น.	สุขภาพผู้บริโภค
	1 กรกฎาคม 2557	15.00–16.00 น.	อารมณ์กับสุขภาพ
8	7 กรกฎาคม 2557	15.00–16.00 น.	อารมณ์กับสุขภาพ
	8 กรกฎาคม 2557	15.00–16.00 น.	ความเครียดและการจัดการกับความเครียด
9	15 กรกฎาคม 2557	15.00–16.00 น.	ความเครียดและการจัดการกับความเครียด
	21 กรกฎาคม 2557	15.00–16.00 น.	พฤติกรรมเสี่ยงทางเพศ
10	22 กรกฎาคม 2557	15.00–16.00 น.	พฤติกรรมเสี่ยงทางเพศ
	28 กรกฎาคม 2557	15.00–16.00 น.	การสร้างสัมพันธภาพกับผู้อื่นของตนเองและส่วนรวม
11	29 กรกฎาคม 2557	15.00–16.00 น.	การสร้างสัมพันธภาพกับผู้อื่น
	4 สิงหาคม 2557	15.00–16.00 น.	ความรับผิดชอบต่อสุขภาพ
12	5 สิงหาคม 2557	15.00–16.00 น.	ความรับผิดชอบต่อสุขภาพของตนเองและส่วนรวม
	11 สิงหาคม 2557	15.00–16.00 น.	ผลิตภัณฑ์เกี่ยวกับสุขภาพ
13	18 สิงหาคม2557	15.00–16.00 น.	ผลิตภัณฑ์เกี่ยวกับสุขภาพ
	19 สิงหาคม 2557	15.00–16.00 น.	ผลิตภัณฑ์เกี่ยวกับสุขภาพ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

ตาราง 8 (ต่อ)

สัปดาห์ที่	วัน เดือน ปี	เวลา	หัวข้อเนื้อหา
14	25 สิงหาคม 2557	15.00–16.00 น.	ผลิตภัณฑ์เกี่ยวกับสุขภาพ
	26 สิงหาคม 2557	15.00–16.00 น.	หลักในการเลือกซื้ออาหารทั่วไป
15	1 กันยายน 2557	15.00–16.00 น.	หลักในการเลือกซื้ออาหารทั่วไป
	2 กันยายน 2557	15.00–16.00 น.	การสร้างเสริม และทดสอบสมรรถภาพทางกาย
16	8 กันยายน 2557	15.00–16.00 น.	การสร้างเสริม และทดสอบสมรรถภาพทางกาย
	9 กันยายน 2557	15.00–16.00 น.	การทดสอบสมรรถภาพทางกาย และกิจกรรมทดสอบสมรรถภาพทางกาย
17	15 กันยายน 2557	15.00–16.00 น.	การทดสอบสมรรถภาพทางกาย และกิจกรรมทดสอบสมรรถภาพทางกาย
	16 กันยายน 2557	15.00–16.00 น.	การปรับปรุงสมรรถภาพทางกาย ตามผลการทดสอบสมรรถภาพทางกาย
18	22 กันยายน 2557	15.00–16.00 น.	การปรับปรุงสมรรถภาพทางกาย ตามผลการทดสอบสมรรถภาพทางกาย
	23 กันยายน 2557	15.00–16.00 น.	การปรับปรุงสมรรถภาพทางกาย ตามผลการทดสอบสมรรถภาพทางกาย
19	29 กันยายน 2557	15.00–16.00 น.	สื่อโฆษณากับอาหาร และผลิตภัณฑ์สุขภาพ
	30 กันยายน 2557	15.00–16.00 น.	สื่อโฆษณากับอาหาร และผลิตภัณฑ์สุขภาพ
20	1 ตุลาคม 2557	15.00–16.00 น.	สื่อโฆษณากับอาหาร และผลิตภัณฑ์สุขภาพ
	2 ตุลาคม 2557	15.00–16.00 น.	จัดกิจกรรมอภิปรายแสดงความคิดเห็น
21	6 ตุลาคม 2557	15.00–16.00 น.	ปัจฉิมนิเทศ
	7 ตุลาคม 2557	15.00–16.00 น.	ทดสอบหลังการทดลอง

หมายเหตุ รายละเอียดของเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้ปรากฏในแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ (ภาคผนวก ข)

ขั้นที่ 4 จัดกิจกรรมให้นักเรียนได้อภิปรายแสดงความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนรู้ตลอดหลักสูตรใช้เวลา 1 ชั่วโมง ในสัปดาห์สุดท้ายของการจัดกิจกรรม

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

ขั้นที่ 5 ทดสอบหลังการทดลอง (Posttest) นำแบบวัดความฉลาดทางสุขภาวะซึ่งเป็นแบบวัดฉบับเดียวกับที่ใช้ก่อนทดลองมาทำการทดสอบกับนักเรียน รวมทั้งให้นักเรียนตอบแบบสอบถามวัดความพึงพอใจต่อการเรียนด้วยหลักสูตรเสริม

6. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

6.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

6.1.1 เปรียบเทียบความแตกต่างของความฉลาดทางสุขภาวะระหว่างก่อนเรียนกับหลังเรียน โดยใช้ t-test แบบ Dependent Samples

6.1.2 เปรียบเทียบความฉลาดทางสุขภาวะหลังเรียนกับเกณฑ์ ดังนี้

กลุ่มต่ำ หรือระดับพื้นฐาน เป็นกลุ่มที่มีคะแนน น้อยกว่า 47.04

กลุ่มปกติ หรือระดับปฏิสัมพันธ์ เป็นกลุ่มที่มีคะแนน อยู่ระหว่าง 47.05-62.31

กลุ่มสูง หรือระดับวิจารณญาณ เป็นกลุ่มที่มีคะแนน มากกว่า 62.32

6.1.3 เปรียบเทียบความพึงพอใจต่อการเรียนด้วยหลักสูตรเสริม โดยเทียบกับเกณฑ์ ดังนี้

4.51-5.00 แปลว่า พึงพอใจมากที่สุด

3.51-4.50 แปลว่า พึงพอใจมาก

2.51-3.50 แปลว่า พึงพอใจปานกลาง

1.51-2.50 แปลว่า พึงพอใจน้อย

1.00-1.50 แปลว่า พึงพอใจน้อยที่สุด

6.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสังเกต การสัมภาษณ์ การประเมินชิ้นงาน และการเขียนบันทึกการเรียนรู้ของนักเรียนโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินผลและปรับปรุงหลักสูตรเสริม

หลังจากนำหลักสูตรเสริมไปทดลองใช้แล้ว ทำการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการทดลองใช้หลักสูตรเสริมมาประเมินผลตามรูปแบบการประเมินหลักสูตรของ Tyler เพื่อให้เป็นหลักสูตรเสริมมีความเหมาะสมและสามารถนำไปใช้ในการส่งเสริมความฉลาดทางสุขภาวะ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา ได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป โดยมีวิธี ดำเนินการดังนี้

1. กำหนดจุดมุ่งหมายในการประเมิน โดยทำการวิเคราะห์จุดมุ่งหมายของหลักสูตรเสริมตามที่กำหนดไว้

2. ศึกษาและวิเคราะห์ความฉลาดทางสุขภาวะ ตามองค์ประกอบของความฉลาดทางสุขภาวะ ที่ต้องการวัดภายหลังจากการเรียนด้วยหลักสูตรเสริม

3. ประเมินผลหลักสูตรเสริมโดยการวิเคราะห์ข้อมูลจากการวัดความฉลาดทางสุขภาวะจากแบบวัดความฉลาดทางสุขภาวะ โดยการเปรียบเทียบคะแนนทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนของกลุ่มทดลอง และประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนด้วยหลักสูตรเสริมจากแบบสอบถามความพึงพอใจ และเทียบกับเกณฑ์การประเมินที่กำหนดไว้

4. พิจารณาข้อค้นพบเพื่อตัดสินคุณภาพของหลักสูตรเสริมและปรับปรุงแก้ไขในจุดที่บกพร่อง

5. ผู้วิจัยได้ปรับปรุงถ้อยคำด้านภาษาจากผู้เชี่ยวชาญเป็นบางข้อในแบบวัดความฉลาดทางสุขภาวะ เพื่อให้ผู้ตอบได้เข้าใจง่ายในประเด็นข้อคำถาม

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร